

Məziyyə Nəcəfova

Filologiya elmləri doktoru

tən igidlərinin döyüşə yollanması mənzərəsi ilə açılır. Vətən müharibəsində də ilk öncə sevilib-seçilən, uğurlarımıza inanan oğullar böyük qürur hissi ilə Qarbağımızın azadlığı müdafiəsinə qalxdılar:

Hər üzdə eyni sevinc,
Hər ürəkdə inamla.
Sevilənlər gedirdi,
Seçilənlər gedirdi.
Vətəni seçənlərim!
Vətənçün seçilənlər!

Döyüşə giren igidlərin simasında şair tarixə də bir nəzər salır. Onların hər döyüşə girəndə vətənə, xalqa ermənilər tərəfindən olan zülmələri xatırlayaraq

Rəfail Tağızadənin “Vətən şəhidləri” poemasında Şəhidliyin poetik ifadəsi

“Hər döyüşə girəndə ”Cənim sənə fədadi, fədadi, Vətən!” – dediniz. Bir dəfə “uf” demədiniz, vurduqca “of” dediniz” fikrini xatırlatması şəhidlərimizin qanının alınmasında döyüşçülərimizin qisas anlayışına bir işarədir. Digər bənddə Azərbaycan xalqının hər məclisi Şəhidlərimizin adı ilə açması və şəhid adı qarşısında baş əyməsi böyük qürur hissi ilə vurğulanır:

Hər məclis açılır xoş adınızla,
Açılır təzimlə, yad edilərək.
Adınız önündə hamı baş əyir,
Millətə, dövlətə qürur gətirən,
Həm sevinc gətirən, həm ad gətirən
Bürünən bayrağa yaşam gətirən
Qəhrəman Şəhidlər, igid Şəhidlər!

Müəllif tarix boyu yaşanan müharibələrdə əsas atribut olan əsgər məktublarına da poemada yer verir. O məktublar ki, orada sevgi, sevinc, qürur, uralıq əsas yer alır. Bəzi məktublar isə Şəhidlikdən, ayrılıqdan xəbərlər verir. Göy üzündə qanad çalan məktublar müxtəlif ünvanlara ünvanlanıb. Bu məktublar bəzən də Şəhid ruhlarına çevrilərək səmada gəzir. Bu məktublar çox ağırlı və təsirli hissələr yaşadır:

Şəhid məktubları uçur səmada.
Bu yurdun göyləri məktubla dolu.
Dünənki döyüşün təəssüratları,
Sabahki döyüşün xoş ovqatları,
Sevginin, həsrətin vüsəl anları,
Arzunu üstündə güllə qanları.

Şairin məktubdan istifadə edərək yaşananları poetik biçimdə ifadəsi və real hadisələrdən yola çıxaraq yaşanan həqiqətlərə münasibəti müharibənin mənzərəsinə tam şəkildə əks etməsinə şərait yaradır:

Parlayan ulduzlar sönbü bu gecə,
Qara-qırmızı lentlər yellənir.
Qırmızı yağışlar yağacaq indi,
Məktublar gecəni boğacaq indi,
Qara-qırmızı bölgə hər gecə,
Qara-qırmızı ölkə hər gecə.
...Bu güllə məktublar, bu söz məktublar,
Bir qıza, gəlinə bu göz məktublar,
Anaya-ataya bu köz məktublar,
Döyür qapıları, döyür evbəv.
...Şəhid məktubları uçur səmada.
Bu yurdun göyləri məktubla dolu.
Bu gecə məktubu paylayan külək
Neçə qapıları qəfil döyəcək...

Şair Şəhidləri həm bayrağı yüksəldən oğullar kimi, həm də bayrağımıza bürünən oğullar kimi təqdim edir və qiymətləndirir. Xüsusi ilə hər şəhidin tabutunun gətirilməsi anını – izdiham anını əvəzənilməz qürur hissi ilə əks edir. Torpaqla şəhidin qovuşması və buna torpağın xoşbəxt olması fikri yeni bir tapıntı kimi dəyərləndirilə bilər:

Özünü cənnətə çevirmək üçün
Torpaq qucağını açıb gözləyir
Torpağın vuruşub, torpağın ölən,
Qəhrəman Şəhidin bassın bağına.

Torpaqlar sevindi qoynundakıyla,
Zirvələr sevindi yolçularıyla.

Poemada şəhid analarının və şəhid xanımlarının yaşantıları da diqqətə gətirilir. Onların bir Azərbaycan xanımı kimi dik dura bilmələri və şəhid tabutunu zərif çiyinlərində daşımaları ağırlı olduğu qədər də şərəflidir. Az və sadə ifadə ilə müəllif Azərbaycan xanımının cəsarətini dünyaya çatdırır:

Tabutlar yeriyir- Şəhid tabutu.
Ananın çiyində oğul tabutu,
Gəlinin çiyində ərin tabutu.
Qeyrət çiyinlərdə gedir tabutlar
Qeyrət arənlərin son mənzilinə.
Məəttəl qalıbdır dünya bu işə,
Azərbaycan qadınının bu şərəfinə.
Analar yazdılar zəfər marşını
Şəhid oğulların sədalarında,
Qəhrəman adında, ərən adında.
“Vətənə qurbandır oğlum!”- deyirdi,

Bayraq qan rəngindədi.
Torpaq qan rəngindədi.
Nə şəhidin arzusu,
Nə qanlar yerdə qalar!
Sən elə baxma, ata!
Şəhidin sənə baxır
Dayandığı zirvədən.

Poemada şəhid atanın yadigarı-övladı da təsvir edilib. Əsərdə ən ağır dərdi də elə şəhid övladının simasında əksin tapır. Bu həqiqətlər ağırlı və dözülməzdir:

Ata dərdi çəkən körpə,
Uzanıb qəbir üstünə .
Ürəyi qucağı boyda,
Köksünü sıxıb köksünə.

Şair bu rəliqlərdən təsirlənir. Körpənin ata həsrəti, atalı ola bilmək arzusu şeirdə ağrı dolu, kədərli duy-

Sevgilərin sevimlisi Vətəndi!
Ona qurban, axan qandı, bədəndi.
Şəhid sonda arzusuna yetəndi.
Bu millətin ən əzizi, Şəhidlər!
Bu millətin ən dirisi, Şəhidlər!

Siz övladsız, siz igidsiz, siz ərsiz.
Düşmənlərə qan udduran ərənsiz.
Siz özünüz bizim üçün Vətənsiz.
Bu millətin ən əzizi, Şəhidlər!
Bu millətin ən dirisi, Şəhidlər!

Rəfail Tağızadə Vətən sevdalı şəhidləri daim uca tutaraq:

Heç bir bayraq sizin büründüyünüz bayraq qədar
Öpülmədi,
Əzizlənmədi,
Sevilmədi.
And içilən də,

Ucalan da,
Qorunan da, – deyir.

Bu Vətən üçün canından keçənlərə, torpağı qanlaıyla suvararaq Vətən edənlərə olan sevgi və sayğının tərənnümüdür.

Poemanın sonunda Şəhidliyin uralıq, müqəddəslik və qəhrəmanlığın ən ali zirvəsi kimi dəyərləndirilir. “Müharibə” bölümü ilə şair dünyada sülhü, əmin-amanlığı dəstəkləməsinin əsas olması istəyi ilə əsərin sonunu tamamlayır:

Arzular, xəyallar, xatirələr dəşik-deşik.
Yaddaşlara qan damır,
Gümanlara ağırlar.
Müharibənin hər hərfindən ölüm sallanır
Anbaan.
Yancanlının geridə qalan
Əza məzarlığı müharibə.
Yığıb adam düzəldirlər torpaq muzeydə.
Körpə gülüşünün oğrusudu müharibə.

Rəfail Tağızadənin şeirləri haqqında Günel Natiq yazır: “Onun şeirlərində insanın ruh dünyası, hissələri, həyatdan aldığı kiçik, amma dərin təəssüratlar çox aydın görünür. Sadə sözlərlə çox zəngin mənə yaradır, oxucusunu öz duyğularına çəkir. Adı bir kəlməni elə yerində işlədir ki, o sözün içindən min mənə açılır. İnsanlar arasında münasibətlər, təbiətə bağlılıq, həyatın öz axarı-hər şey şeirlərində dolğun görünür. Dili sadədi, amma hər sözün alt qatında böyük anlam yatır”.

Vaqif Osmanlı isə belə yazır: “Şəhiddən yazmaq ağırlı olduğu qədər də qürurverici və incə məqamdı. Bu mövzuda yazmaq üçün Vətən, torpaq, insan sevgisi ilə yanaşı, məsuliyyət hissi gerekdi. Rəfail Tağızadə müharibə qan-qadalarının içindən çıxıb, el dili ilə desək, müharibə ocağının közündə öz gözəlləri ilə götürüb, onun kimi canlı şəhidlərin yazdıqları əsl müharibə gerçəklikləridir. Ona görə də qazi şair bu məsuliyyəti daşımaqdan heç vaxt çəkinməyib. Bu mövzu onun üçün yeni deyil, həm də belə demək mümkündürsə, yad deyil, doğmadı. Və bu mövzuda yazdıqlarında özünü təkrarlamır, hər dəfə yeni söz, fikir, düşüncələrini, Vətənə sevgi hissələrini poetik duyumla qələmə alır. Rəfail müəllimin içində əbədi sevgi yaşayır”.

Şəhidlik mövzusu haqqında yazmaq, sözün həqiqi mənasında Azərbaycan xalqının Qarabağ faciəsini dünyaya və gələcək nəsillərə çatdırmaq özü hünərdir. Tariximizi zəfər nəğməsinə köklədən Şəhidlər unudulmazdır. Ruhları azad Azərbaycanı açıq səmasında, Göylərə ucalan al bayrağımızın uralığında dolaşan şəhidlərimiz Azərbaycan durduqca unudulmayacaq, baş tacımız olacaq!

Deyirdi qəhrəman, məğrur analar,
Vətənə, torpağa bağlı analar!

ğular yaşadır. Şairin simasında bir xalqın ətirafı dilə gəlir:

Elə yandım, ilahi!
İçimə köz basdılar.
Məni dərdli körpənin
Arzusundan asdılar.

Müharibənin acı həqiqətləri, ailələrin, qız-gəlinlərin müharibədən qazandıqları dərdin obrazı da təəssümünü tapır”. Adıyla böyüdün körpə balalar, içdə sıxıldırdı dərin yaralar, əlləri xınalı gəlinlər qaldı, o adla qonşuda qızlar qaradı.”

“Şəhidlər xiyabanı” adlandırılan bölmədə şəhidlər xiyabanının müqəddəs bir yer olması ilə bərabər bir xalqın ağrı, kədər dolu məskəni kimi də göstərilir. Təsvirlər. bənzətmələr güclü təsir gücünə malikdir və bir xalqın müqəddəs yeri kimi dəyərləndirilir:

Analar gördüm,
Dərdin içindən sovrulmuş.
Aydın anı, sudan duru
Sonalar gördüm
Dərdin içində qovrulmuş.
Və yaxud:
Ata gördüm ümidlərdə
İnamlarda yaşayası,
Ataya oğlun tanıdan
Gəlin ana -
Əlində xına yarası.

“Hər ucalan bayraqda sizin əzəmətiniz,

Azdan anı, sudan duru
Sonalar gördüm
Dərdin içində qovrulmuş.
Və yaxud:
Ata gördüm ümidlərdə
İnamlarda yaşayası,
Ataya oğlun tanıdan
Gəlin ana -
Əlində xına yarası.

Hara baxırsan, ata?
Hara baxırsan, belə?
Sıx sinəyə oğlunun
Öpüb alın basdığı
Qan tökülmüş,
Qan hopmuş,
Büründüyü bayrağı.

Bu bir tərəfdən kövrək duyğular yaratrsa da digər tərəfdən vətənin müdafiəsi, torpaq əzliyi uğrunda canlarından keçən Azərbaycan igidlərinin qəhrəmanlıqları bizlərə misilsiz qürur yaşadır. “Torpaq uğrunda ölənlərsə Vətəndir”, - deyiblər. Torpaq onu qoruyub, əkib-becərəndə Vətən olur, qorunmasa, əkib-becərilməsə xaraba. Necə ki, türk şairi Atsızın məşhur misralarında deyildiyi kimi:

İnsan böyüyür beşikdə,
Məzarda yatmaq üçün.
... Qəhrəmanlar can verir
Yurdu yaşatmaq üçün!

Çox sayda yazılan Şəhidlik poeziyası mövzusu daha fərqli ampulada yazılmaqda və araşdırılmaqdadır. Rəfail Tağızadənin “Vətən şəhidləri” poeması da bu ideyanı davam etirən əsərlər sırasında yer alır. Poema Və-